

DEMOKRATİK YURTTAŞLIK ALANININ DARALTILMASI
TIHV AKADEMİ BİLGİ NOTU 1

öğrencileri hedef alan ifade,
toplantı, gösteri ve örgütlenme
özgürlüğü ihlalleri (2015-2019)

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VAKFI, 2021

Mithatpaşa Cad. 49/11 Kızılay 06420 Ankara

Tel: (312) 310 66 36 • Faks: (312) 310 64 63

tihv@tihv.org.tr • www.tihv.org.tr

TİHV AKADEMİ

tihvakademi@tihv.org.tr • www.tihvakademi.org

HAZIRLAYANLAR

Asli Davas, Serdar Tekin

Kapak fotoğrafı: “Boğaziçi Öğrencilerinden Yılın İlk Onur Yürüyüşü” (21 Ocak 2021). Sivil Alan Araştırmaları Derneği'nin [web sitesinden](#) alınmıştır.

Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Medeni Yasası'na göre kurulmuş, hükümet dışı ve bağımsız bir kuruluştur. Statüsü 30 Aralık 1990 tarihli ve 20741 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yayın, AB tarafından desteklenen “İnsan hakları ortamının yeniden inşası için ifade, basın, örgütlenme ve toplantı özgürlüklerini savunmak” projesi kapsamında hazırlanmıştır. İçerik TİHV'in sorumluluğundadır ve AB görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Araştırma Hakkında

Bu bilgi notları dizisi TİHV Akademi bünyesinde sürdürülen ve insan hakları ihlalleri yoluyla demokratik yurttaşlık alanının daraltılmasını konu alan araştırmanın ilk bulgularını içeriyor.

TİHV Dokümantasyon Merkezi'nin hazırladığı günlük insan hakları raporlarına dayanan araştırma kapsamında 2015-2019 yılları arasındaki günlük raporlar taranarak (1) ifade özgürlüğü, (2) toplantı/gösteri özgürlüğü, (3) örgütlenme özgürlüğü, (4) medya özgürlüğü çerçevesinde değerlendirdiğimiz 9000'den fazla ihlal bildirimini 52 değişken uyarınca özgün bir veritabanında toplandı.

Çalışmanın birbiriyle yakından ilgili iki temel sınırlılığı var. Birincisi, asli veri kaynağımız olan günlük raporların büyük ölçüde basın taramasına dayanması nedeniyle ihlal bildirimlerinin "iddia" niteliğinde olması.* İkincisi ise veritabanımızda yer alan ihlal bildirimlerinin TİHV Dokümantasyon Merkezi tarafından tespit edilebilenlerle sınırlı olması ve dolayısıyla hakikatin ancak bir bölümüne ışık tutabilmesi. Yine de öyle umuyoruz ki tespit edilebilen ihlal bildirimlerinin sistematik olarak incelenmesi Türkiye'de demokratik yurttaşlık alanının nasıl daraltıldığını somut verilerle göstermemizi mümkün kılacak.

Araştırmada ifade, toplantı/gösteri, örgütlenme ve medya özgürlüklerine odaklanmamız, bu özgürlüklerin **demokratik yurttaşlık alanı** açısından asli bir önem taşımasından kaynaklanıyor. Yurttaşlar ancak bu özgürlüklerin korunduğu koşullar altında toplumun tamamını veya bir bölümünü ilgilendiren konularda görüşlerini serbestçe paylaşabilir, karar alıcıları eleştirebilir, sorunlara müdahale edebilir ve böylece toplumun müşterek geleceğini şekillendirme sürecine etkin bir biçimde katılabilirler. Dolayısıyla "demokratik yurttaşlık alanı" kavramını, söz konusu özgürlükler tarafından güvenceye alınan etkinliklerin ifa edildiği tüm mecraları kapsayacak şekilde kullanıyoruz.

Bilgi Notlarında belgeleyici bir yaklaşım izleyerek büyük ölçüde betimsel veriyi sunmakla yetindik. Ayrıntılı analiz ve yorumlarımızı ise 2021 sonunda yayımlanması planlanan nihai araştırma raporunda paylaşacağız.

Bilgi Notları sırasıyla şu konulara odaklanıyor:

1. Öğrencileri hedef alan ifade, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri,
2. Sokağı kapatmak: barışçıl gösteri ve protestolara yönelik saldırılar,
3. Siyaseti suçlulaştırmak: örgütlenme özgürlüğüne yönelik saldırılar,
4. Söylem denetimi: ifade ve medya özgürlüğüne yönelik saldırılar,
5. Yeni rejime özgü bir suç: Cumhurbaşkanı hakaret.

* TİHV Günlük İnsan Hakları Raporu, Dokümantasyon Merkezi'nin hergün taradığı aşağıdaki gazete, haber ajansı ve internet sitesi haberlerinden ve TİHV'in ilişki ağından edindiği bilgilerden yararlanılarak hazırlanmaktadır: AFP, Alinteri, BBC, Bianet, Birgün, Cnnturk, Cumhuriyet, Deutsche Welle, Diken, El Cezire, ETHA, Evrensel, Fırat Haber Ajansı, Gazete Duvar, Gazete Karınca, Haber Sol, Habertürk, Halkinsesi.tv, Hürriyet, İleri Haber, Jnews, Kızılbayrak, Mezopotamya Ajansı, Milliyet, NTV, Reuters, Sendika.org, Siyasi Haber, T24, Tr724, Vatan, Yeni Asya, Yeni Yaşam, Yüksekova Haber, Yurt.

Demokratik Yurttaşlık Alanının Daraltılması

TİHV Akademi Bilgi Notu 1

Öğrencileri hedef alan ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri (2015-2019)

1. Demokratik yurttaşlık alanı ve öğrenciler	5
2. Öğrencilere yönelik ihlallere genel bakış	6
3. Üniversitelerdeki durum	7
4. İhlal olaylarının sınıflandırılması	8
5. İhlallerin zamansal dağılımı	9
6. İhlal yollarının çeşitliliği	10
7. Hapis cezaları	13
8. Öldürme ve yaralama olayları	14
Referanslar	17

1. Demokratik yurttaşlık alanı ve öğrenciler

Öğrenci hareketleri demokratik yurttaşlık alanının önemli bileşenleri arasında yer alır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde üniversiteleşme oranının giderek artmasına bağlı olarak öğrenci hareketleri de toplumsal değişimin önde gelen aktörlerinden biri haline gelmiştir (Timur 2000, Brooks 2017).

Öğrencilerin, genç yurttaşlar olarak, gerek eğitime ve yüksek öğretime özgü sorunlarla, gerekse toplumun ve insanlığın bütününe ilgilendiren meselelerle ilgili görüş oluşturabilmeleri, görüşlerini özgürce ve kendi seçtikleri biçimlerde ifade edebilmeleri, barışçıl gösteri ve protesto eylemlerinde bulunabilmeleri, sivil ve siyasal örgütlerde yer alabilmeleri ve böylece toplumun müşterek geleceğini şekillendirme sürecine katılabilmeleri, demokratik toplum düzeninin temel unsurlarındandır.

Keza akademik özgürlük ve üniversite özerkliği açısından bir “yumuşak hukuk” belgesi niteliği taşıyan [1988 Lima Bildirgesi](#) de “öğrencilerin herhangi bir ulusal ve uluslararası sorun hakkında görüşlerini bireysel veya toplu olarak ifade edebilmeleri” için gerekli koşulların sağlanmasını üniversitelerin yükümlülükleri arasında sayar.

Ne var ki hükümetlerin insan hakları ve demokrasi değerlerine bağlılıktan açıkça uzaklaştığı ve buna bağlı olarak hem demokratik yurttaşlık alanına hem de akademik özgürlük ve üniversite özerkliğine yönelik baskıcı/otoriter uygulamaların küresel ölçekte yaygınlık kazandığı günümüz koşullarında, öğrencilere yönelik hak ihlallerinde de kaygı verici bir artış söz konusu ([SAR 2015-2019](#), [SAAD 2020-2021](#)). Nitekim Türkiye de bu küresel otoriterleşme eğiliminin “lider ülkeleri” arasında bulunuyor.

Elinizdeki çalışma Türkiye’de 2015-2019 yılları arasında öğrencilere yönelik gerçekleştirilen ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlallerini, demokratik yurttaşlık alanının baskıcı devlet pratikleri yoluyla daraltılması açısından mercek altına alıyor. Ülkemizde öğrencilere yönelik hak ihlalleri konusunda çok sayıda haber yapılmasına karşın, akademik araştırma neredeyse yok denecek kadar az (önemli bir istisna için bkz. Molu ve ark. 2013). Keza OHAL döneminde akademisyen ihraçları, akademik özgürlüğün kısıtlanması ve daha genel olarak akademik ortamın tahribatı çeşitli araştırmalara konu olduğu halde ([TİHV 2019a](#), [TİHV 2019b](#), [İHO 2019](#)),

OHAL'in üniversite öğrencileri üzerindeki etkisi halihazırda kapsamlı bir biçimde araştırılabilmiş değil. Bu çalışma, kuşkusuz böyle bir boşluğu doldurma iddiası taşıyor. Ancak yine de, en azından soruna işaret etme yönünde mütevazı bir adım atmayı amaçlıyor.

2. Öğrencilere yönelik ihlallere genel bakış

TİHV Dokümantasyon Merkezi günlük insan hakları raporlarına göre, 2015-2019 yılları arasında öğrencilerin ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerini kullanırken hak ihlallerine maruz kaldığı 342 olay bildirilmiştir. İhlallere doğrudan maruz kalan toplam öğrenci sayısı 3102'dir.

En çok ihlal bildirilen ilk 10 il, sırasıyla, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Eskişehir, Adana, Diyarbakır, Mersin, Van ve Kocaeli'dir.

Bildirimlerin birçoğunda ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerine yönelik ihlallerin yanı sıra, başta kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, işkence ve kötü muamele görmeme hakkı ve yaşam hakkı olmak üzere öğrencilerin başka temel haklarının ihlali söz konusudur.

2077

öğrenci sivil ve siyasal etkinlikler nedeniyle gözaltına alındı

203

öğrenci sivil ve siyasal etkinlikler nedeniyle tutuklandı

658

öğrenciye sivil ve siyasal etkinlikleri nedeniyle dava açıldı

152

öğrenciye toplam 506 yıl 1 ay hapis cezası verildi

720

öğrenci polis şiddeti ve sivil saldırılar sonucu yaralandı

252

öğrenci yaralandığı saldırıya kampüste maruz kaldı

23

öğrenci toplantı ve gösteri sırasında öldürüldü

3. Üniversitelerdeki durum

Veritabanımızdaki toplam 342 olayın 81'i üniversite kampüslerinde gerçekleşmiştir. En fazla bildirim yapılan ilk beş kampüs, sırasıyla, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ege Üniversitesi, ODTÜ ve Akdeniz Üniversitesi kampüsleridir.

Kampüslerde yaşanan ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri hem kolluk güçleri ve özel güvenlik birimlerinin müdahaleleri hem de üniversite yönetimlerinin idari kararları (etkinlik yasakları, disiplin soruşturmaları vb.) yoluyla gerçekleşmektedir. Müdahale ve kısıtlamalar kampüsteki açık alanlarda gerçekleştirilen toplantı ve gösterilerle sınırlı olmayıp kapalı mekanlarda (sınıflarda ve kulüp odalarında) yapılan kültürel etkinlikleri de kapsamaktadır.

Ege Üniversitesi

- Akademisyen ihraçlarını kitap okuyarak ve sessiz biçimde protesto eden 3 öğrenciye disiplin soruşturması açıldı ve soruşturma sonucunda 6'şar ay okuldan uzaklaştırma cezası verildi (Mart 2017, Bildirim 84).

Ankara Üniversitesi

- Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencilerinin her akademik yıl sonunda düzenlediği geleneksel İnek Bayramı, Rektörlük tarafından yasaklandı (Mayıs 2017, Bildirim 51).

Çukurova Üniversitesi

- Öğrencilerin hazırladığı "İktisat Atölyesi", sınıfı basan sivil polisler ve özel güvenlik birimleri tarafından engellendi (Aralık 2018, Bildirim 347).

ODTÜ

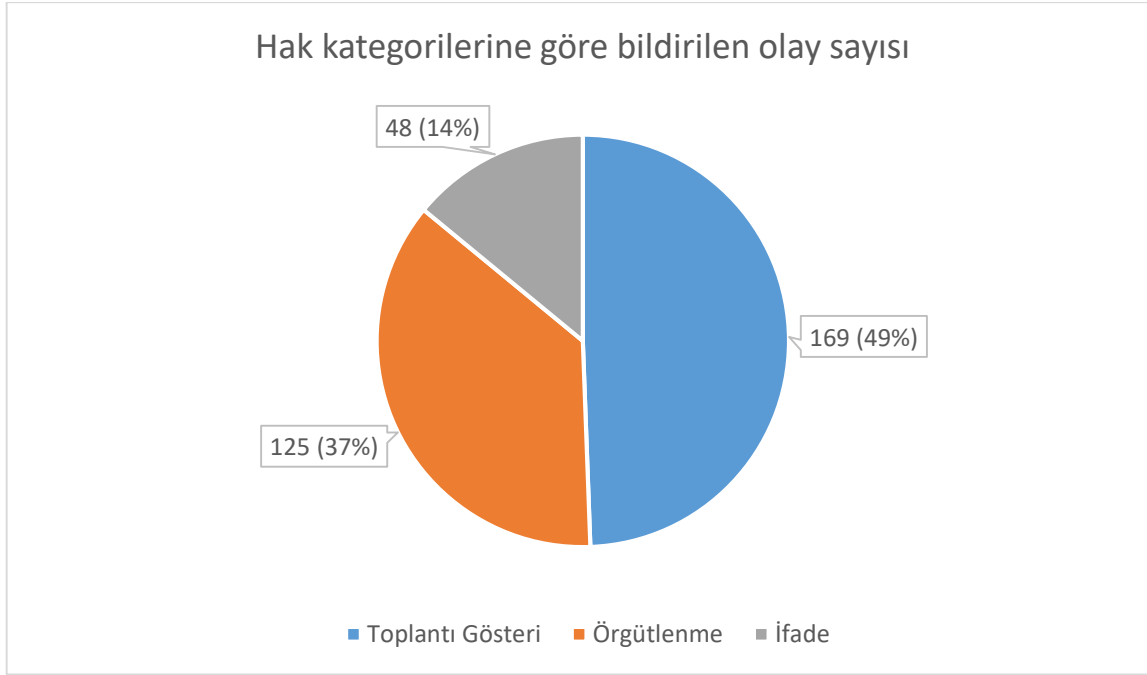
- Mezuniyet törenindeki öğrenci protestolarını haberleştiren ODTÜ Medya Topluluğu'nun ekipmanına Rektörlük tarafından el kondu. Aynı topluluk daha sonra Rektörlük kararıyla kapatıldı (Aralık 2018, Bildirim 285).

Veritabanımızda bulunan bu ve benzeri diğer bildirimler ancak medyada yer aldıkları ölçüde TİHV tarafından tespit edilebilmişlerdir. Üniversite kampüslerindeki öğrenci eylemleri ve eylemlere yönelik polis müdahaleleri birer "olay" olarak nispeten daha yaygın bir biçimde haberleştirildiği ve dolayısıyla ihlal kayıtlarına girebildiği halde, üniversite yönetimlerinin etkinlik yasağı kararları, öğrencilere yönelik disiplin soruşturmaları, öğrenci

kulüplerinin kapatılması veya yönetmelik değişiklikleriyle işlemez hale getirilmesi gibi tabiri caizse “olaysız” uygulamalar medyada yeterince yer bulmamakta ve hak örgütleri tarafından kayıt altına alınamamaktadır. Dolayısıyla elimizdeki verinin ancak buzdağının görünen kısmına işaret ettiğini ve kampüslerde ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerinin kısıtlanmasında üniversite yönetimleri tarafından ifa edilen yapısal rolün ayrıca araştırılması gerektiğini vurgulamak isteriz.

4. İhlal olaylarının sınıflandırılması

Çalışmamızda öğrencilere yönelik ihlaller üç hak kategorisi çerçevesinde sınıflandırılmıştır: toplantı ve gösteri özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, ifade özgürlüğü.

Toplantı ve gösteri özgürlüğünün ihlal edildiği olaylar. En fazla sayıda ihlal bildirimlerinin yapıldığı bu kategoride (1) protesto eylemleri, (2) Newroz, 1 Mayıs, 8 Mart gibi kitlesel toplantılar, (3) kültür, sanat ve spor etkinlikleri, (4) anma, kutlama, cenaze ve taziye buluşmaları yer almaktadır.

Örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği olaylar. Öğrencilerin dernek ve siyasi parti gibi sivil ve siyasal örgütlenmelerdeki çalışmalarını nedeniyle hedef alındığı bildirimler bu kategoride sınıflandırılmıştır: (1) dernek veya parti üyesi olan öğrencilere yönelik operasyon, kovuşturma ve davalar, (2) seçim çalışmaları, afiş asma ve bildiri dağıtma gibi belli bir dernek veya parti adına gerçekleştirilen

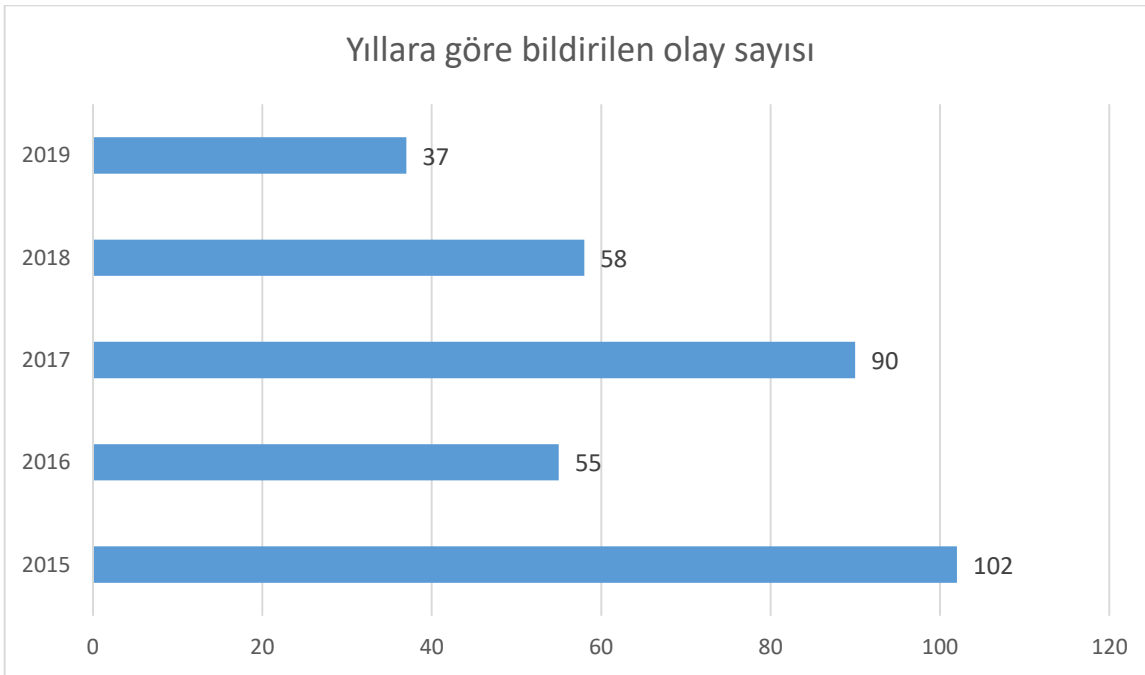
etkinliklere yönelik polis müdahaleleri, resmi yasaklar ve sivil kişiler tarafından gerçekleştirilen saldırılar.

İfade özgürlüğünün ihlal edildiği olaylar. Toplantı/gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri dışında kalan ifade özgürlüğü ihlalleri (ör. sosyal medya kullanıcılarına yönelik ihlaller) bu kategoride sınıflandırılmıştır. Ancak hemen belirtelim ki toplantı/gösteri ve örgütlenme özgürlüğüne yönelik ihlallerin çoğu aynı zamanda birer ifade özgürlüğü ihlalidir.

5. İhlallerin zamansal dağılımı

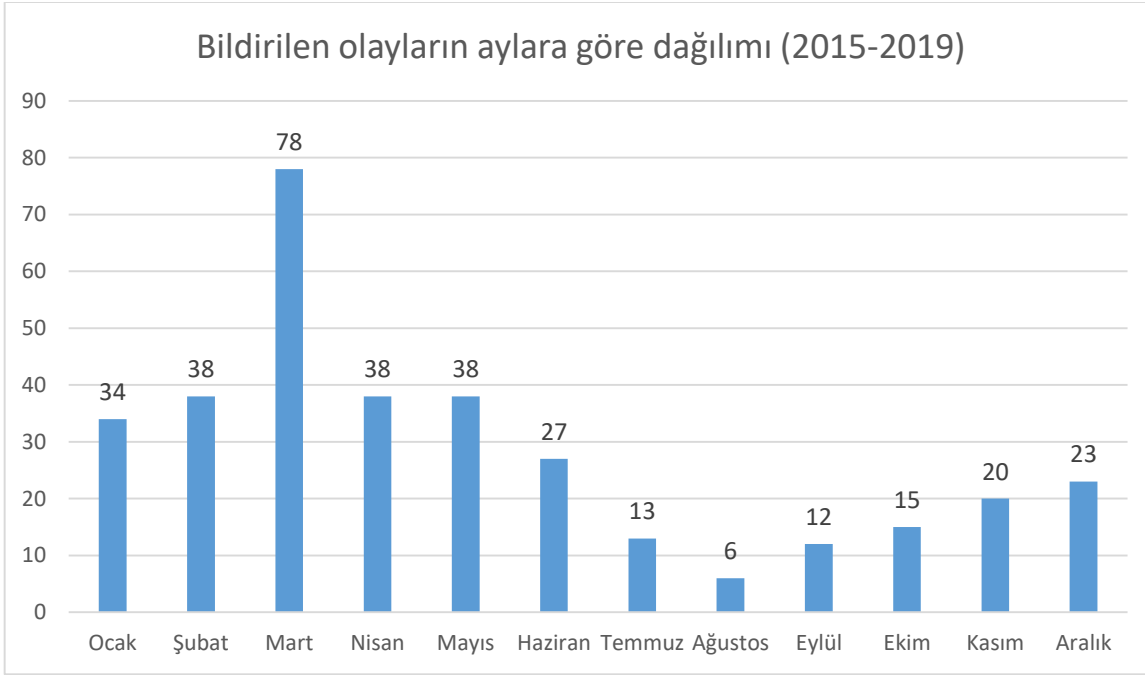
En fazla sayıda ihlal 2015 ve 2017 yıllarında bildirilmiştir. 2015'teki bildirimlerde toplantı ve gösteri özgürlüğünün ihlal edildiği olaylar ilk sırada yer alırken, 2017'deki bildirimlerde örgütlenme özgürlüğü ihlallerinin ilk sıraya yükseldiği görülmektedir.

Örgütlenme özgürlüğüne yönelik ihlallerin 2017'de artmasının başlıca nedenlerinden biri olarak, anayasa referandumu sürecinde “Hayır” kampanyası yürütenlere yönelik baskıcı uygulamaları kaydedebiliriz.

Öte yandan, ihlal kategorilerinin yıllar içindeki değişimine bakıldığında 2015-2019 arasında toplantı ve gösteri özgürlüğüne yönelik ihlal bildirimlerinde düzenli bir düşüş gözlenmektedir. Ne var ki bunu bir “iyileşme emaresi” olarak değil, aksine toplantı ve gösteri özgürlüğüne yönelik yoğun müdahalelerin caydırıcı bir etki yarattığını, yani kişileri toplantı ve gösteri düzenlemekten

kaçınmaya sevk ettiğini gösteren bir veri olarak yorumluyoruz. Bu yorumu destekleyen en açık gösterge, 8 Mart kadın eylemleri gibi “rutin” kitle eylemlerine yönelik müdahalelerde herhangi bir düşüş gözlenmemesidir.

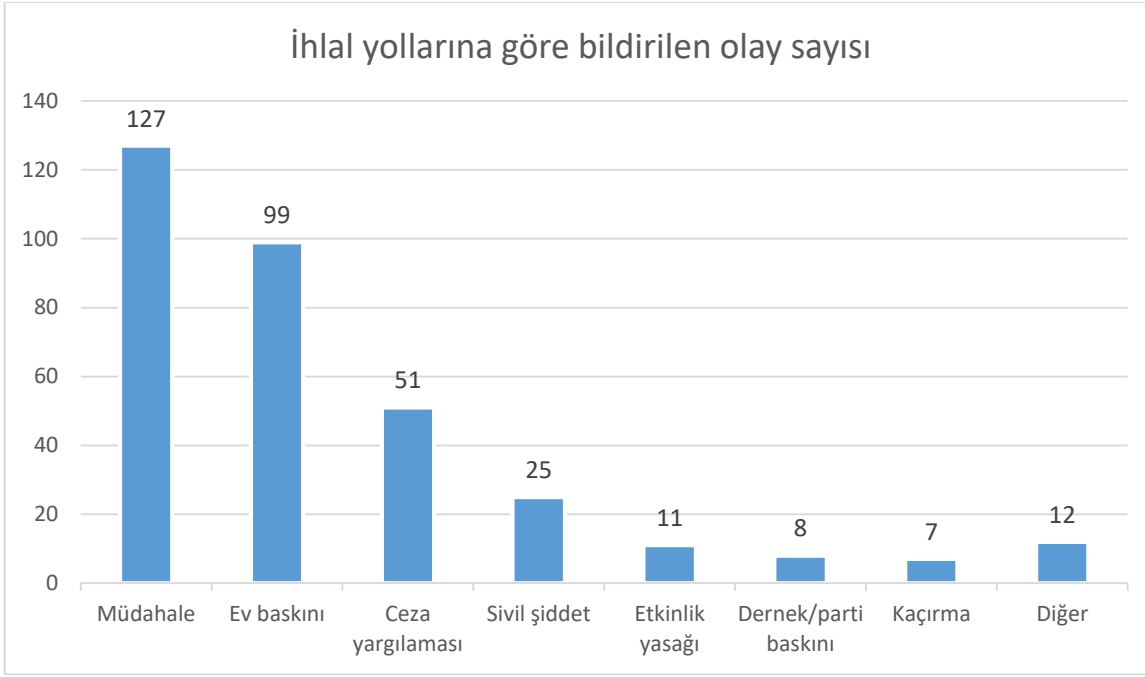

Elimizdeki beş yıllık veri öğrencilerin ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlallerine en çok maruz kaldıkları ayın Mart ayı olduğuna işaret etmektedir. Mutat biçimde polis müdahalesine konu olan eylem rutinlerinin Mart ayında yoğunlaşması, bu durumun başlıca nedeni olarak görülebilir.

Öğrenciler 8 Mart ve Newroz gibi kitlesel etkinliklerin yanı sıra, 16 Mart 1978 Beyazıt katliamı ve 30 Mart 1972 Kızılder katliamına ilişkin anma eylemlerinde rutin polis saldırılarına maruz kalmaktadırlar. Sembolik önemi yüksek tarihlerde gerçekleştirilen böylesi eylemlere yönelik müdahalelerin aynı zamanda bir “ihlal silsilesini” tetiklediği de kaydedilmelidir. Örneğin 8 Mart eylemlerine yönelik polis saldırılarını protesto etmek üzere yeni eylemler yapılmakta ve bu eylemler de yine polis saldırısına uğramaktadır.

6. İhlal yollarının çeşitliliği

Öğrencilere yönelik ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüğü ihlalleri çok çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir. En sık gözlenen ihlal yolları polis müdahaleleri, ev baskınları ve ceza yargılamalarıdır. Sivil şiddet olayları ve sol derneklere/partilere üye öğrencilerin kendisini devlet görevlisi olarak tanıtan kişilerce kaçırılması da kaygı verici sıklıkta tekrarlanmaktadır.

Ayrıca bazı olaylarda öğrencilerin gözaltındayken ajanlık dayatmasına maruz kaldığı veya günlük hayatta takip ve taciz edilerek ajanlığa zorlandığı; bazı olaylarda da öğrenci ailelerinin kendisini polis olarak tanıtan kişilerce telefonla taciz edildiği ve çocuklarının başına gelebilecekler konusunda “uyarıldığı” bildirilmiştir.

Müdahale ve operasyonlar. Veritabanımızdaki bildirimlere göre 2015-2019 yılları arasında polis müdahalesi, ev baskınları ve yine kolluk güçleri tarafından gerçekleştirilen (4’ü öğrenci derneği olmak üzere) dernek ve parti baskınları yoluyla:

- toplantı ve gösteri özgürlüğünün ihlal edildiği olaylarda toplam 1343 öğrenci gözaltına alındı ve 100 öğrenci tutuklandı;
- örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiği olaylarda toplam 609 öğrenci gözaltına alındı ve 90 öğrenci tutuklandı;
- ifade özgürlüğünün ihlal edildiği olaylarda ise toplam 125 öğrenci gözaltına alındı ve 13 öğrenci tutuklandı.

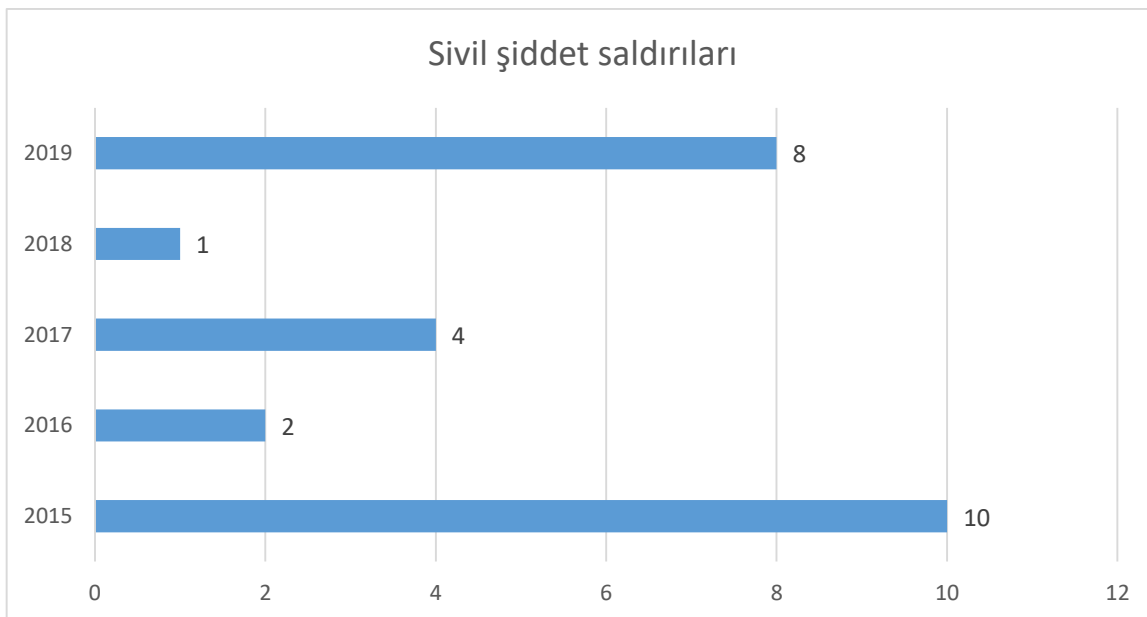
Kaçırma olayları. Veritabanımızdaki bildirimlere göre 2017, 2018 ve 2019 yıllarında sol dernek veya siyasi partilere üye olan 7 öğrenci, kendilerini polis olarak tanıtan kişiler tarafından kaçırıldı ve yasadışı biçimde alıkondukları süre boyunca tehdit, taciz ve işkenceye maruz kaldı. “Kaçırma” başlığı altında ele aldığımız bu olaylarda kişiler ya zorla ya da resmi gözaltı işlemi olduğu

söylenerek bir araca bindirilmiş, ancak sonrasında resmi gözaltı işlemi uygulanmaksızın hareket halindeki araç içinde tutularak veya ücra yerlere götürülerek genellikle birkaç saat boyunca zorla alıkonmuşlardır. Dolayısıyla bu olaylar, (1) bütünüyle “kayıt dışı” olmaları bakımından, resmi gözaltılar sırasında yasadışı bir biçimde uygulanan ajanlık dayatmalarından ve

“Enseme silah dayayıp ‘Bu neyin sesi’ diye sordu biri. Silah olduğunu söyleyince ‘Öldürebilirim seni’ dedi. Verdiğim cevaplara göre dövüyorlardı. Kulağıma vurunca biraz sersemledim. Arada bir kendime gelmem için su döktüler. Şehri terk etmemi istediler. Gitmezsem üç gün içinde tekrar alacaklarını ve bu defa farklı yöntemler uygulayacaklarını söyleyip ‘Böyle tecavüz ederiz’ diye taciz ettiler.”
[Bianet](#), 17 Ekim 2017

(2) birer “alıkoyma” vakası olmaları bakımından da kişilerin gündelik hayatta takip ve taciz edilerek ajanlığa zorlanmalarından farklı bir ihlal biçimine işaret etmektedir. (Tehditle ifade alma, mülakat yapma, ajanlaştırma ve kaçırma olaylarındaki kaygı verici artış için bkz. [İHD 2018](#), [İHD 2020](#)). Ankara’da kendisini “Kamu Güvenlik Timi” olarak adlandıran kişilerce kaçırılan üniversite öğrencilerinden biri, serbest bırakıldıktan sonra İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi’nde basın açıklaması yaparak yaşadıklarını kamuoyuna duyurmuştur. Kutu içindeki alıntı bu öğrencinin kendi anlatımıdır.

Sivil şiddet. Öğrencilerin ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerini kullanırken maruz kaldıkları diğer bir ihlal tipi ise sivil kişiler tarafından gerçekleştirilen saldırılardır. Bu kategoriye TİHV Dokümantasyon Merkezi’nin günlük insan hakları raporlarında bildirilen öğrenci grupları arasındaki çatışmalar değil, sadece barışçıl etkinliklere yönelik saldırılar dahil edilmiştir. 2015-2019 yılları arasında 25 sivil şiddet saldırısı saptanmıştır.

- Sivil şiddet olayları arasında en ağır olanı, 22'si öğrenci olmak üzere toplam 33 kişinin intihar saldırısıyla öldürüldüğü Suruç katliamıdır (Temmuz 2015).
- Sivil şiddet saldırılarında toplam 96 öğrenci yaralanmıştır. En az 6 olayda saldırganların kesici ve delici alet kullandığı bildirilmiştir.
- Üniversiteler arasında en fazla sivil şiddet saldırısının bildirildiği kurum Ankara Üniversitesi'dir (7 saldırı).
- Farklı tarihlerdeki seçimler öncesinde meydana gelen 7 olayda ise seçim kampanyası yürüten HDP'li öğrenciler saldırıya uğramıştır.

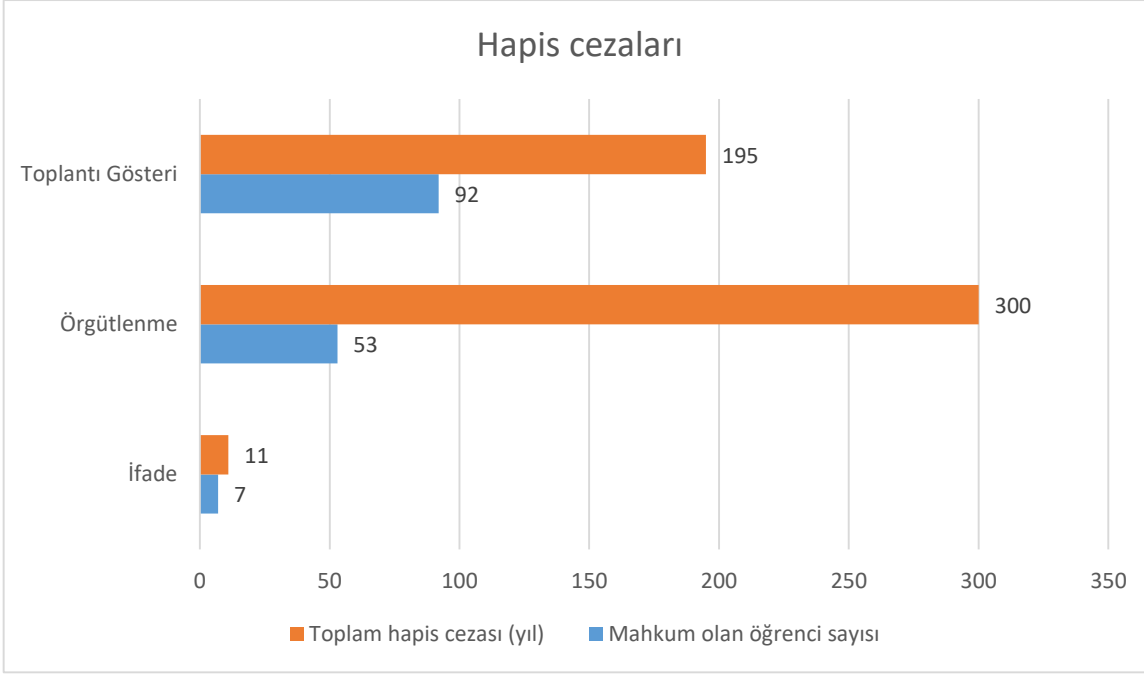
7. Hapis cezaları

Türkiye'de demokratik yurttaşlık alanının daraltılması sürecinde yasal baskı araçlarına yaygın ve sistematik bir biçimde başvurulmaktadır. Hükümete ve hükümetin izlediği politikalara ilişkin eleştirel görüşlerin kamusal alanda dile getirilmesi, barışçıl protesto eylemleri ve genel olarak muhalif dernek ve partilerin etkinlikleri çeşitli gerekçelerle soruşturma ve yargılama konusu yapılarak suçlaştırılmaktadır. Aynı tablo demokratik yurttaşlık alanındaki öğrenci etkinlikleri için de geçerlidir. 2015-2019 yılları arasında ifade, toplantı, gösteri ve örgütlenme özgürlüklerinin kullanımından kaynaklanan nedenlerle:

- 658 öğrenciye ceza davası açılmış,
- 152 öğrenciye toplam 506 yıl 1 ay hapis cezası verilmiştir.

En sık tekrarlanan suçlamalar

- Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası'na muhalefet
- Görevi yaptırmamak için direnme (mukavemet)
- Yasadışı örgüt propagandası
- Yasadışı örgüt üyeliği
- Cumhurbaşkanı'na hakaret

8. Öldürme ve yaralama olayları

2015-2019 yılları arasında iki ayrı olayda toplam 23 öğrenci barışçıl toplantı ve gösteri esnasında öldürülmüştür. Bu olaylardan biri, yukarıda da belirtildiği gibi, 22'si üniversite öğrencisi olmak üzere toplam 33 kişinin intihar saldırısıyla öldürüldüğü Suruç katliamı (20 Temmuz 2015); diğeri ise İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencisi Kemal Kurkut'un Diyarbakır'daki Newroz kutlamalarına katılmak üzere geldiği alanda polis tarafından vurularak öldürülmesidir (21 Mart 2017).

84 olayda ise toplam 720 öğrencinin yaralanmasıyla sonuçlanan şiddet kullanımı bildirilmiştir.

Suruç Katliamı. Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu'nun (SGDF) çağrısıyla Kobane'deki savaş yaralarını sarmak ve Kobane halkıyla dayanışmak üzere Türkiye'nin çeşitli şehirlerden gelerek Urfa'nın Suruç ilçesinde buluşan, çoğu üniversite öğrencisi 300'den fazla kişiye 20 Temmuz 2015'te Amara Kültür Merkezi bahçesinde basın açıklaması yaptıkları sırada intihar saldırısı düzenlendi. 33 kişinin öldürüldüğü ve çok sayıda kişinin yaralandığı bombalı saldırı IŞİD üstlendi. Öldürülenlerden 22'si üniversite öğrencisiydi. Bu yönüyle bir "öğrenci katliamı" olarak da tanımlanabilecek Suruç saldırısı, 7 Haziran 2015 seçimleri sonrasında Türkiye'de siyasal şiddetin yaygınlaşması ve eşzamanlı olarak demokratik yurttaşlık alanının baskıcı devlet pratikleriyle daraltılması sürecinde kritik bir dönüm noktası oldu.

Kemal Kurkut'un polis tarafından öldürülmesi. 21 Mart 2017 günü Diyarbakır'da Newroz kutlamalarının yapıldığı alana girmek isteyen İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Müzik Bölümü öğrencisi Kemal Kurkut polis tarafından ateşli silahla vurularak öldürüldü. Diyarbakır Valiliği tarafından yapılan ilk açıklamada polisin “canlı bomba şüphesiyle” ateş açtığı ileri sürülüyordu. Fakat olay yerinde olan gazeteci Abdurrahman Gök'ün çektiği fotoğraflar sayesinde polis kontrol noktasından geçen Kurkut'un üzerinin çıplak olduğu ve polisin arkadan ateş ettiği ortaya çıktı. Olayı fotoğraflayan gazeteci Abdurrahman Gök daha sonra evi basılarak gözaltına alındı, “silahlı terör örgütüne üye olmak” ve “terör örgütü propagandası yapmak” suçlamalarıyla hakkında 20 yıla kadar hapis cezası istemiyle dava açıldı. Kemal Kurkut'u vurduğu tespit edilen polis memuru Yakup Şenocak'ın yargılandığı dava ise 17 Kasım 2020'de sanık polisin beraatıyla sonuçlandı (dava süreci için bkz. [Hafıza Merkezi 2020](#)).

Yaralama olayları. Veritabanımızdaki bildirimlere göre, 2015-2019 yılları arasında, 84 barışçıl toplantı ve gösteride toplam 720 öğrenci çeşitli biçimlerde yaralanmıştır. Bu öğrencilerden 252'si yaralanmalarıyla sonuçlanan saldırıya üniversite kampüs alanları içerisinde maruz kalmıştır.

Olay örneği (Haziran 2018, Bildirim # 85). 8 Haziran 2018' İstanbul'un Kadıköy ilçesinde “Karneler sizin gelecek bizim” yazılı pankart açıp yürüyüş yapan lise öğrencilerine polis fiziksel şiddet kullanarak müdahale etti. Öğrenciler ters kelepçe uygulanarak gözaltına alındı. Gözaltına alınanların tutulduğu araca yaklaşmayı başaran Avukat Tamer Doğan, basına yansıyan açıklamasında lise öğrencilerinin yaralı olarak yaklaşık 3 saat polis otobüsünde bekletildiğini belirtti. Av. Doğan, ayrıca, polislerin araç içinde ters kelepçeli bir halde bekletilen öğrencilere kelepçe ve kask ile vurduğunu ve elektro cop kullanarak elektrik verdiğini ifade etti. Öğrenciler serbest bırakıldıktan sonra İHD İstanbul Şubesi'nde bir basın toplantısı yaparak maruz kaldıkları işkenceyi anlattılar. Kutu içindeki ifadeler bu öğrencilere aittir.

“Biz eğitim sistemini eleştirmenin en doğal hakkımız olduğunu belirttik. Ancak pankartı açar açmaz polislerin yoğun saldırı ve işkencesine maruz kaldık. 18 arkadaşımız bu esnada yüzüstü yere yatırılarak gözaltına alındı. Gözaltı aracında da arkadaşlarımıza demir kelepçeyle başlarına vurularak darp edildi.”

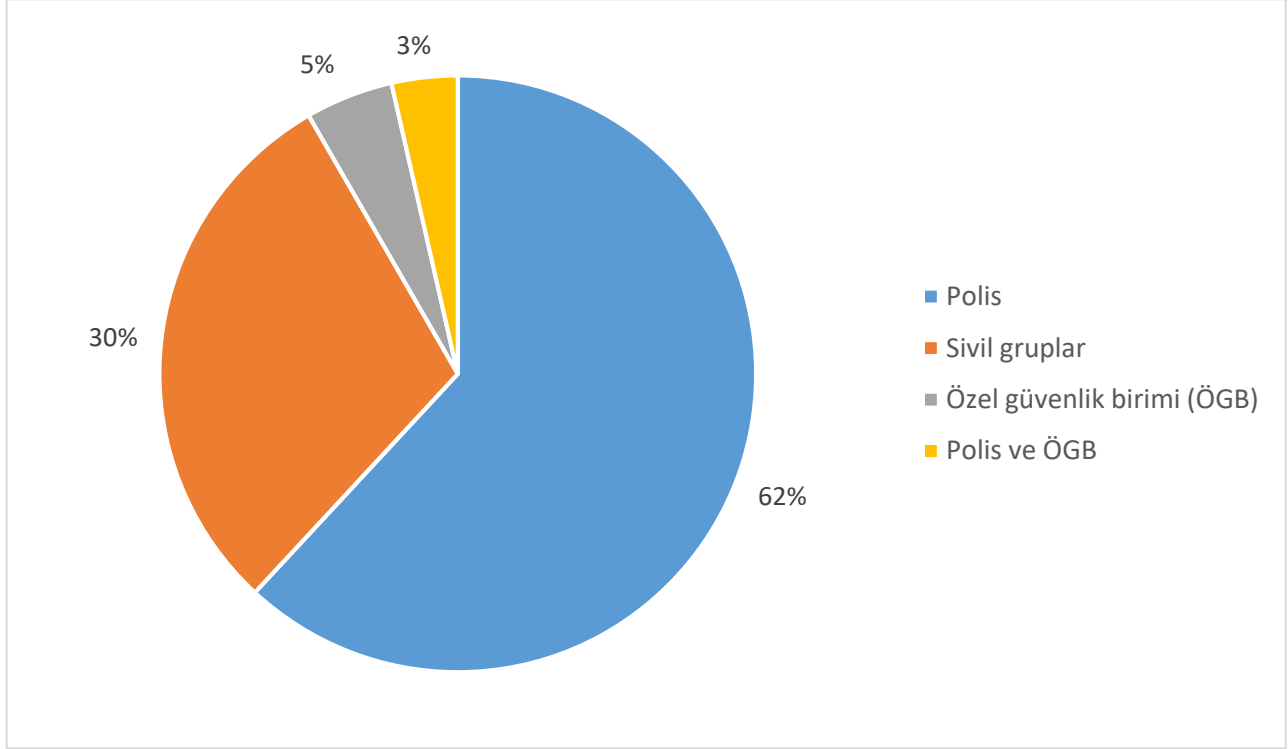
“Kafamıza ve yüzümüze çok vurdular. Bacaklarımıza ve karın bölgelerimize vurdular. Onlara yalvarmamızı ‘Ne olur yapmayın’ dememizi beklediler ama ters tepti.”

“Tam o sırada sağ tarafımda bir acı hissettim ve dönüp baktığımda elektro şok verdiklerini gördüm.”

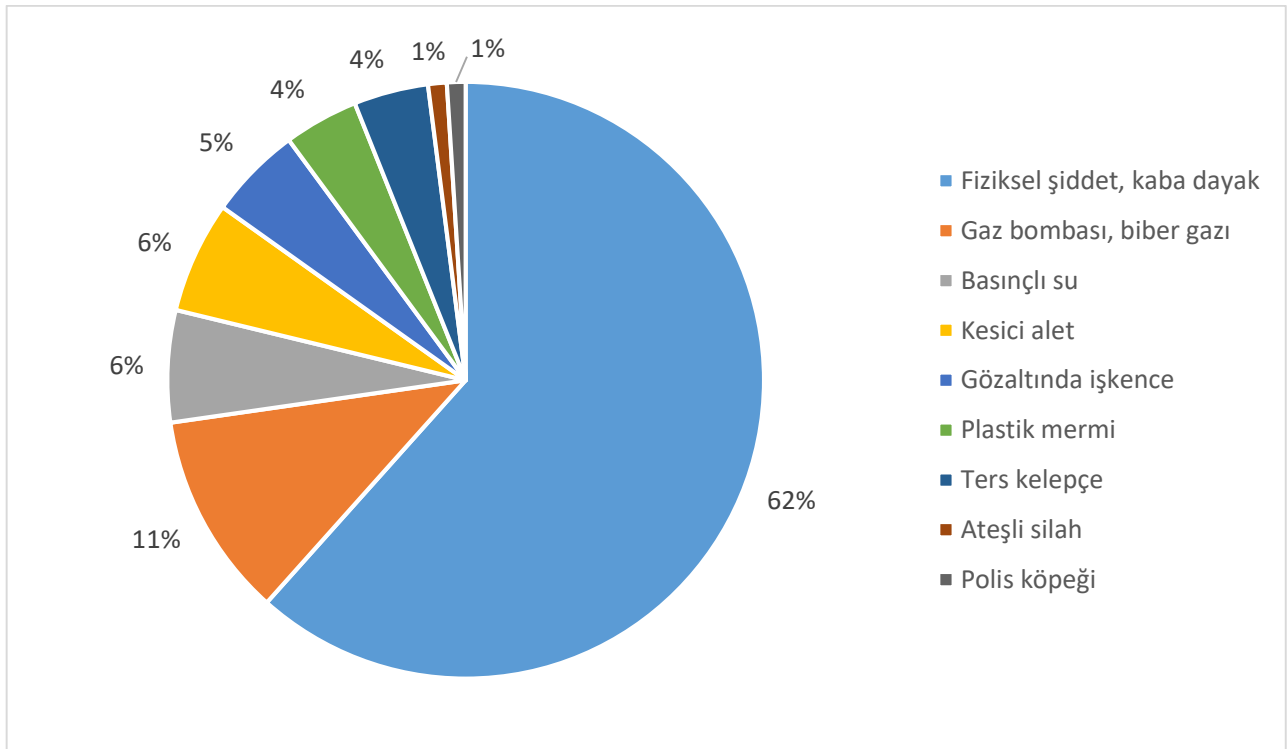
[Bianet](#), 10 Haziran 2018

720 öğrencinin yaralandığı 84 olayda

Saldırıların Faileri

Yaralama Yolları

Referanslar

- Bianet (2017). [Ankara'da "Kamu Güvenliği Timi"nden Üniversite Öğrencisine İşkence.](#)
- Bianet (2018). [Kadıköy'de İşkence Yapılan Liseliler Yaşadıklarını Anlattı.](#)
- Brooks, Rachel (2017). *Student Politics and Protest: International Perspectives*. New York: Routledge.
- Hafıza Merkezi (2020), [Faili Belli: Kemal Kurkut Davası.](#)
- Molu, Benan ve Esra Demir Gürsel, Gülşah Kurt, Hülya Dinçer, Zeynep Kivılcım (2013). *Üniversitelerde Disiplin Soruşturmaları: Öğrencilerin İfade ve Örgütlenme Özgürlüğü*. İstanbul: On İki Levha.
- SAAD, Sivil Alan Araştırmaları Derneği (2020-2021). [#KampüsteNeOluyor.](#)
- SAR, Scholars at Risk (2015-2019). [Free to Think.](#)
- İHD, İnsan Hakları Derneği (2018). [Baskı ve Tehdit Yöntemleriyle İfade Alma, Mülakat Yapma, Ajanlaştırma ve Kaçırma Olaylarıyla İlgili Özel Rapor.](#)
- İHD, İnsan Hakları Derneği (2020). [2019 Yılı Baskı ve Tehdit Yöntemleriyle İfade Alma, Mülakat Yapma, Ajanlaştırma ve Kaçırma Olaylarıyla İlgili Özel Rapor.](#)
- İHO, İnsan Hakları Okulu (2019). [OHAL Döneminde Türkiye'de Akademik Özgürlükler Araştırması Raporu.](#) Haz. İnan Özdemir Taştan ve Aydın Ördök. Ankara: İnsan Hakları Okulu.
- TİHV, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (2019a). [Üniversitenin Olağanüstü Hali: Akademik Ortamın Tahribatı Üzerine Bir İnceleme.](#) Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı.
- TİHV, Türkiye İnsan Hakları Vakfı (2019b). [Akademisyen İhraçları: Hak İhlalleri, Kayıplar ve Güçlenme Süreçleri.](#) Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı.
- Timur, Taner (2000). *Toplumsal Değişme ve Üniversiteler*. Ankara: İmge.

Toplanma ve gösteri
özgürlüğü varsa demokrasi
vardır.

#demokrasiherkesiçin

TIHV
TÜRKİYE
İNSAN
HAKLARI
VAKFI **30**^{YIL}